

TASVIRIY SAN'AT ASARLARI YARATISHDA KONTRASTNING O'RNI

Kadirov Jamshid Xalmuhamad o'g'li

O'z-FinPI-(Ts va mg) kafedrası o'qituvchisi.

jkadirov2020@gmail.com

Annotatsiya: *Ushbu maqolada tasviriy san'atni o'qitishda kompozitsion qoidalarini o'rganish o'quvchilarni tasvirlash qobiliyati va ko'nikmalarini shakllantirishda kontrastning o'rni muhokama qilinadi. Kontrastlikning qo'llanilishi mazmuni badiiy ta'limning asosi bo'lgan kompozitsiya, qalamtasvir, rangtasvir, naqqoshlik va haykaltaroshlik fanlarida badiiy qonuniyatlarini o'z ichiga oladi. Maqolada tasviriy san'at namunalari yaratishda kontrastni o'rgatish yo'llari va usullari keltirilgan.*

Kalit so'zlar: *Tasviriy san'at; kompozitsion qonuniyatlar; kontrast; geometrik shakl; o'lcham; o'qitish metodikasi; badiiy fikrlash; ko'nikmalar; mahorat; vizual savodxonlik; ijodiy faoliyat.*

Bizga ma'lumki insonlar "Dunyoni" qiyoslab biladi va anglaydi. Atrofimizdagi har qanday obyektning har qanday o'lchamlari nisbiydir. Misol uchun, besh qavatli uy bilan solishtirganda o'yinchoq uyi juda kichik, besh qavatli uy esa osmon bilan raqobatlashadigan ko'p qavatli binolarga nisbatan faqat gugurt qutisi hajmida. Kulrang oqdan quyuproq va qora rangdan yengilroq hisoblanadi bu kontrastlik yani qarama-qarshilik sifatlarini ifodalaydi. Aniq kontrast degan ma'noni anglatuvchi "kontrast" so'zi bizga anchadan beri tanish. Kontrast so'zi – (franzuzcha qarama-qarshi) ma'noni ifodalaydi. Bu kontrast qonuni masalan, katta obyekt kichik obyekt yonida kattaroq ko'rinadi, agar gigantning yoniga mitti qo'ysak, qog'ozda u kattaroq bo'ladi va aksincha, mitti gigantga nisbatan juda kichik bo'ladi. Bir-biriga nisbatan keskin faollashgan ikki qarama-qarshi rang tuslari yig'indisining, yonma-yon birgalikda yaqqol ko'zga tashlanishi tushuniladi. Oq qora rangning yonida oqroq ko'rinadi.

Siz bolalarga geometrik jismlardan (yumaloq, tasvirlar) iborat kompozitsiyani, so'ngra turli xil uchburchaklardan iborat kompozitsiyalarni yasashni o'rgating. Biz bu ikkita yaratilgan kompozitsiyani tahlil qilamiz va ularning zerikarli bir xil ekanligiga ishonch hosil qilamiz. Shundan so'ng, siz bolalarga ovallar va uchburchaklar ishtirokida uchinchi kompozitsiyasini ishlashni taklif qilasiz va bu safar biz uchburchaklarning uchlari ko'proq uchli bo'lib, ular nozik, yumshoq shakllarni sanchilishga harakat qilayotgandek ishlashga harakat qilamiz.

Qarama-qarshi shakllarning tuzilishi mazmunli, jonli va qiziqarli chiqadi. Kontrastdan foydalanishning ko'plab misollarini turli rassomlarning asarlarida topish mumkin. Masalan, shar ustida bir zum muvozanatni saqlaydigan qiz va akrobat katta yuzi va og'ir tanasi bilan turg'un kub ustida turishi bilan rassom Pablo Pikasso qarama-qarshi shakllardan foydalangan holda "Shar ustidagi qiz" asarida yaratadi.

Tabiatda ham, hayotda ham biz qarama-qarshiliklar olami bilan o'ralganmiz. Osmonga ko'tarilgan nozik teraklar va yengil osmonga qarshi shoxlangan daraxtlarning quyup silueta bir-biriga eng qarama-qarshi effekt beradi. Daraxtlar, uylar, minoralar, tog'lar va yerning ufq chizig'ining vertikal chiziq'lari. Atrofimizdagi ranglarning

kontrasti, voqealar, xarakter, kayfiyatning kontrasti. Rangtasvir asarlarida och tusli yorqin ranglarning to‘q tUSDagi qorong‘u ranglar bilan, hamda ularning issiq-sovuqlik darajalari ham qarama- qarshi bo‘lgan rang tuslarining yonma-yon bo‘lishini bildiradi. Rangtasvirdagi kontrastlikda, qarama-qarshilikning uch hil jihatlari namoyon bo‘lib, bular: rang tuslarining tonalligida, issiq-sovuqligida hamda narsalar o‘lchamida. Lekin realistik rangtasvirda ular qarash nuqtasidan uzoqlashgan sari perspektiva qoidalariga asosan o‘zgaradi, ham tonda, ham rang tussida, ham issiq-sovuqligida, ham o‘lchamida. Kontrastlikda ton tuslari orqali: Och-to‘q, yorug‘-qorang‘u, og‘ir-yengil, chuqur-sayoz; nozik-qo‘pol, mayin-dag‘al, yumshoq-qattiq, silliq va shular kabi narsalarning fakturasi hamda xususiyatlari ifodalanib, ranglarda esa yorug‘ va soyalarning bir-biriga nisbatan issiq yoki sovuqlik darajasi hamda ularning xususiy rang tuslariga ishora qilinadi. Masalan: oq-qora, ko‘k-sariq, qizil-yashil va hokoza xususiyatlarining bir-biriga nisbatan faolligi kabilardir. Bundan tashqari rangtasvir detallaridagi dog‘larining masshtabida hamda bir-biriga nisbatan: katta-kichik, uzun-qisqa, uzoq-yaqin, balandpast, ingichka-yo‘g‘on, egri-to‘g‘ri, keng va tor, tik va yotiq kabi holatlari, xajmi, tuzilishi va ularning o‘lchamidagi keskin farq qiluvchi shakllarning yonma-yon bo‘lib, birdan ko‘zga tashlanishi bu kontrastlik belgisidir. Ikki yoki undan ortiq obyektlarning parametrlaridagi farq qanchalik katta bo‘lsa, ular bir-birini shunchalik ko‘p ajratib turadi, ya‘ni kontrast kuchayadi. Geometrik shakllardan tashqari kichik kompozitsiyalar, masalan, qarama-qarshi shakllar, ranglardan yasalgan natyurmort. Tasvirlash narsalarning, tabiat hodisalarining, odamlar va hayvonlarning, o‘simliklarning ko‘rinishini qog‘ozga joylashtirishni anglatadi. Haqiqiy rassom bo‘lish uchun esa o‘zingiz tasvirlayotgan narsa va hodisaning badiiy tomoni haqida o‘ylashingiz kerak. Asarda chiziq, rang, shakl, ohang, fazoviy muvofiqlashtirish, rasm mazmunidan rasm mavzusiga mos ravishda mohirona foydalangan rassom yuksak mahoratli deyiladi. Haqiqiy iste‘dodli rassomlar inson qiyofasini, yuz-ko‘zini, qalbini, xarakterini, harakatlarini juda mahorat bilan ko‘rsata oladilar. Hayvonlarni chizishda ham ular harakatining o‘ziga xos tomonlarini tasvirlashga harakat qiladi. Tabiat hodisalarini chizishda ham ularning ko‘zni qamashtiruvchi alohida hodisasi, mavsumiy o‘zgarishlari, go‘zalligini tasvirlaydi. Bunday ijodkorlarga: I. Shishikin, I. Levitan, O‘.Tansiqboyev, R.Axmedov, A.Abdullayev va boshqalarni kiritish mumkin. Xulosa: Taklif etilayotgan maqolaga ko‘ra, dastlab hayotiy ko‘rinishlar asosida kompozitsiya yaratish qiyin. Shuning uchun ham amaliy tajribalar shuni ko‘rsatdiki, kompozitsiya qonuniyatlarini o‘rgatish, kontrastlik mashqlarini geometrik shakllar yasash orqali ishlash qo‘lay. Kompozitsiyani o‘rgatish bir necha mashqlar va rassomlarning asarlarini namoyish etish natijasida o‘zlashtiriladigan o‘quv jarayoni emas, balki kompozitsiya qonuniyatlari va kompozitsiya mahorati haqidagi bilimlardan iborat bo‘lgan o‘qituvchining tayyorgarligini talab qiladigan faoliyat tizimidir. tizimli, murakkab, izchil, ilmiy asoslangan o‘qitish texnologiyasi natijasida o‘zlashtiriladigan yo‘l sifatida e‘tirof etilishi lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Fakhridinov, M. Convenience of working with AutoCAD Software in Drawing and Drawing Geometry. Fan va ta‘lim integratsiyasi jurnali, 165-170.
2. Fakhridinov, M. The impact of modern technology on education. Fan va ta‘lim integratsiyasi jurnali, 165-170.

3. Faxriddin o'g'li, F. M. (2023). KOMPYUTER VA UNING GLOBAL TA'LIMDAGI KREATIV O'RNI. *Новости образования: исследование в XXI веке*, 1(6), 514-521.
4. Faxriddin o'g'li, F. M. (2024). COMPUTER GRAPHICS: EXPLORING COMPUTER GRAPHICS IN AREAS DRAWING AND ARTS. *Новости образования: исследование в XXI веке*, 2(19), 43-46.
5. Faxriddin o'g'li, F. M. (2024). EXPLORING THE SPECIFIC INNOVATIONS OF COMPUTER GRAPHICS IN DRAWING SCIENCE. *Научный Фокус*, 1(10), 56-58.
6. Faxriddin o'g'li, F. M. (2024). FIN TA'LIM TIZIMINING GLOBAL O'QITISHDA TUTGAN O'RNI. INNOVATIVE DEVELOPMENTS AND RESEARCH IN EDUCATION, 3(26), 152-155.
7. Juraev, H. H., & Kadyrov, J. H. Architectural and Artistic Organization of the Facades of Modern Buildings in Historical Cities (on the Example of Samarkand City). *International Journal on Integrated Education*, 5(5), 162-164.
8. Juraev, H. H., & Suvankulov, S. M. (2022). Current Architectural Problems of Samarkand Ancient CENTER Centers. *International Journal on Integrated Education*, 5(6), 230-233.
9. Kadirov, J. X., & Suvankulov, S. M. (2024). ARCHITECTURAL AND ARTISTIC ORGANIZATION OF FACADES OF MODERN BUILDINGS IN HISTORICAL CITIES OF UZBEKISTAN (AS AN EXAMPLE OF THE CITY OF SAMARKAND). *World Bulletin of Management and Law*, 30, 1-4.
10. MAKHKAMOVA, G. A. (2022). SAMPLES OF EMBROIDERY IN THE SAMARKAND STATE MUSEUM. *Art and Design: Social Science*, 2(03), 26-28.
11. MARIFOVNA, S. M. S. (2021). ANALYSIS AND STUDY OF ART AND ARCHITECTURAL ORNAMENTS OF THE TIMES OF MIRZO ULUGBEK. *American Journal of Social and Humanitarian Research*, 2(3), 85-88.
12. Maxkamova, G. A. (2023). SAMARQAND KASHTADO 'ZLAR FAOLIYATI VA ULARNING ISHLASH USLUBLARI. *Oriental Art and Culture*, 4(3), 386-392.
13. Faxriddin o'g'li, F. M. (2024). MUHANDISLIK GRAFIKASINI O'QITISH METODIKASIDA INNOVATSIYALARDAN FOYDALANISH. *Научный Импульс*, 2(23), 59-63.
14. Faxriddin o'g'li, F. M., Anvarovna, S. M., & Ahrorovna, R. D. Z. (2024). KOMPYUTER GRAFIKASI VA UNING MUHANDISLIK FANLARIDAGI INTEGRATSIYASI TURLI XIL DASTURLAR ASNOSIDA. *IMRAS*, 7(7), 173-178.
15. Faxriddin o'g'li, F. M. (2024). CHIZMACHILIKDA KOMPYUTERLI LOYIHALASH VA DIZAYN. FAN VA TA'LIM INTEGRATSIYASI (INTEGRATION OF SCIENCE AND EDUCATION), 2(2), 147-150.
16. Saloxidinova, S. M., Makkamovich, S. S., Faxriddin o'g'li, F. M., & Xolmuhamad o'g'li, K. J. (2024). BO'LAJAK TASVIRIY SAN'AT O'QITUVCHILARINING TASVIRIY SAN'AT SAVODXONLIGINI SHAKLLANTIRISHDA INTEGRATSIYANING AHAMIYATI. *IMRAS*, 7(6), 333-338.
17. Makkamovich, S. S., Faxriddin o'g'li, F. M., & Xolmuhamad o'g'li, K. J. (2024). DIDAKTIKA TA'LIMDA PEDAGOGIK NAZARIYA SIFATIDA. *IMRAS*, 7(6),

130-135.

18. Faxriddin o'g'li, F. M. (2024). CHIZMA GEOMETRIYA FANIDA IKKINCHI TARTIBLI EGRI CHIZIQLARNING CHIZMACHILIK FANI BILAN INTEGRATSIYALANISHI. Научный Фокус, 2(13), 535-540.

19. Namazovna, S. D., Makkamovich, S. S., & Zohirovich, D. Z. (2020). Aral Oasis as Potential Base for Development of the Tourism. Indonesian Journal of Law and Economics Review, 6, 10-21070.

20. Saloxidinovna, S. M., Makkamovich, S. S., Faxriddin o'g'li, F. M., & Xolmuhamad o'g'li, K. J. (2024). BO'LAJAK TASVIRIY SAN'AT O'QITUVCHILARINING TASVIRIY SAN'AT SAVODXONLIGINI SHAKLLANTIRISHDA INTEGRASIYANING AHAMIYATI. IMRAS, 7(6), 333-338.

21. Makkamovich, S. S., Faxriddin o'g'li, F. M., & Xolmuhamad o'g'li, K. J. (2024). DIDAKTIKA TA'LIMDA PEDAGOGIK NAZARIYA SIFATIDA. IMRAS, 7(6), 130-135.

22. Faxriddin o'g'li, F. M. (2024). Art and Architecture of Europe. CENTRAL ASIAN JOURNAL OF ARTS AND DESIGN, 5(1), 16-18.

23. Fakhriddinov, M. Computer Graphics in the Sphere of Drawing Details: Enhancing Creativity and Precision. Innovation in the modern Education system Part, 37, 205-208.

24. Fakhriddinov, M. (2019). Opportunities and prospects for using the Auto cad program in the education system. Problems of increasing the innovative professional training of future primary school teachers. Collection of scientific articles.-Samarkand: Sam SU, 152-155.

25. Shodiyev, F. (2024). BOSHLANG 'ICH SINFLARDA O'QITUVCHILARINI TAYYORLASHDA DIDAKTIK O'YINLARDAN SAMARALI FOYDALANISH USULLARI. Научный Фокус, 1(12), 220-225.

26. Teshaeovich, S. F. The Role of Didactic Games in the Training of Future Teachers. International Journal of Innovations in Engineering Research and Technology, 7(10), 62-64.

27. Husanboyeva, Q., Shodiyev, F., & Hazratqulov, M. (2019). Boshlang 'ich sinflarda adabiyot o'qitish metodikasi. Samarqand, SamDU nashri.

28. Faxriddin, S. (2024). BOSHLANG 'ICH SINFLARDA INTERFAOL DARSLAR OLIB BORISH TEXNOLOGIYASI. Научный Фокус, 1(12), 214-219.

29. Faxriddin, S. (2024). TA'LIM MAZMUNINI TAKOMILLASHTIRISH TEXNOLOGIYASI. Новости образования: исследование в XXI веке, 2(20), 183-187.

30. Suvankulov, S. M., & Soliyeva, M. I. (2023). THE ROLE OF PENCIL PAINTING IN ARCHITECTURE, APPLIED AND FINE ARTS, ITS MAIN LAWS. Finland International Scientific Journal of Education. Social Science & Humanities, 11(5), 547-551.

31. Juraev, H. H., & Suvankulov, S. M. (2022). Current Architectural Problems of Samarkand Ancient Center Centers. International Journal on Integrated Education, 5(6), 230-233.

32. Juraev, H. H., & Kadyrov, J. H. (2023). Architectural and Artistic Organization of the Facades of Modern Buildings in Historical Cities (on the Example of Samarkand City). International Journal on Integrated Education, 5(5), 162-164.

33. Kadirov, J. X., & Suvankulov, S. M. (2024). ARCHITECTURAL AND ARTISTIC ORGANIZATION OF FACADES OF MODERN BUILDINGS IN HISTORICAL CITIES OF UZBEKISTAN (AS AN EXAMPLE OF THE CITY OF SAMARKAND). *World Bulletin of Management and Law*, 30, 1-4.
34. Salokhidinova, S. M. (2021). The Originality and Aesthetic Significance of the Art of Painting and Decorative Arts. *CENTRAL ASIAN JOURNAL OF ARTS AND DESIGN*, 2(12), 5-7.
35. Sidikova, M. S. (2024). TASVIRIY SAN'AT O'QITUVCHILARINI TAYYORLASHDA KOMPITENTLI YONDASHUV MASALALARI. *Results of National Scientific Research International Journal*, 3(4), 76-79.
36. Suvankulov, S. M. (2017). Master's thesis.
37. Suvankulov, S. M., & Kadirov, J. X. (2023). DESCRIPTION OF SAMARKAND CITY NODES (SOCIAL CENTER). *Academia Repository*, 4(11), 280-283.
38. Suvankulov, S. M., & Soliyeva, M. I. (2023). THE ROLE OF PENCIL PAINTING IN ARCHITECTURE, APPLIED AND FINE ARTS, ITS MAIN LAWS. *Finland International Scientific Journal of Education, Social Science & Humanities*, 11(5), 547-551.
39. Zhuraev, K. K., & Kadirov, Z. K. (2021). Features of the Artistic Life of Samarkand (In the 1920s). *European journal of innovation in nonformal education*, 1(2), 129-131.
40. Сидикова, М. С. (2022). АРХИТЕКТУРНЫЕ ОРНАМЕНТЫ УЗБЕКИСТАНА. *Results of National Scientific Research International Journal*, 1(8), 63-75.
41. Faxriddin o'g'li, F. M., & Toxirovna, T. U. (2024). UMUMTA'LIM MAKTABLARIDA CHIZMACHILIK FANI O'QITISH METODIKASI. *PEDAGOG*, 7(10), 81-85.
42. Faxriddin o'g'li, F. M. (2024). BO 'LAJAK CHIZMACHILIK FANI O'QITUVCHILARINING KASBIY TAYYORLASHDA PEDAGOGIK ASOSLAR. *FAN VA TA'LIM INTEGRATSIYASI (INTEGRATION OF SCIENCE AND EDUCATION)*, 2(3), 158-162.